

نوع شناسی صحنه‌های ساختگی در پرونده‌های قتل و سازوکارهای شناسایی آن^۱

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۱۲ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۱/۲۰

از صفحه ۱۵۷ تا ۱۷۴

علی جهانگیرپور^۱، جلال شیرزاد^۲، اصحاب حبیبزاده^۳، مرتضی نجفی علمی^۴

چکیده

زمینه و هدف: صحنه‌سازی جرم، عملی جنایی و آگاهانه است که توسط مجرم، قبل یا حین یا بعد از ارتکاب جرم و با هدف منحرف کردن مسیر تحقیقات و گمراهی مأموران تحقیق انجام می‌شود تا از این طریق شک و ظن را از خود دور یا آن را به دیگری معطوف کند. هدف این تحقیق، شناسایی این نوع تغییرات و رفتارهای هدفمند در صحنه جرم قتل و ارائه راهکار در خصوص کشف آن‌هاست.

روش: این تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی است که با تکنیک تحلیل محتوای کمی صورت گرفته است. جامعه آماری آن، ۵۸ مورد از پرونده‌های قتل صحنه‌سازی شده در سه سال منتهی به سال ۹۹ در کشور ایران است که به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند. ابزار اندازه‌گیری تحقیق، پرسشنامه معکوس است که اطلاعات استخراج شده از آن بر پایه آمار، ارقام و فراوانی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان داد که مجرمان، صحنه‌های قتل را از طریق نمایش حوادثی چون حریق، گاز گرفتگی، تصادف یا واژگونی خودرو، حمله افراد ناشناس، خودکشی، فوت بر اثر بیماری و غیره صحنه‌سازی کرده‌اند که نمایش حادثه حریق و گاز گرفتگی با تقریباً ۲۸ درصد، بیش‌ترین و نمایش خودکشی به جای قتل با ۱۷ درصد در رتبه بعدی قرار دارد.

نتیجه‌گیری: در تمام قتل‌های صحنه‌سازی شده، بین مجرم و قربانی یک رابطه قبلی وجود داشت و صحنه‌سازان جرم برای نمایش صحنه جرم از اقداماتی چون جعل اظهارات (صحنه‌سازی کلامی)، خلق شواهد جدید، پاکسازی شواهد، حذف یا از میان بردن شواهد از صحنه جرم استفاده می‌کردند که با توجه به یافته‌های فوق، مأموران تحقیق لازم است پس از ورود به صحنه‌های جرم قتل، به موارد پیش‌گفته توجه کافی داشته باشند.

کلید واژه‌ها: صحنه‌سازی، ساختگی، قتل، صحنه جرم، جرم‌یابی، تحلیل محتوای کمی.

استناد: جهانگیرپور، علی؛ شیرزاد، جلال؛ حبیبزاده، اصحاب و نجفی علمی، مرتضی (بهار ۱۳۹۹). نوع شناسی صحنه‌های ساختگی در پرونده‌های قتل و سازوکارهای شناسایی آن. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۵(۵۷)، صص ۱۷۴-۱۵۷.

۱. مستخرج از رساله دکتری جرم‌یابی دانشگاه علوم انتظامی امین با عنوان «الگوی تشخیص صحنه‌های ساختگی در جرم‌یابی قتل».

۲. دانشجوی دکتری جرم‌یابی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، ali_jahangirpour@yahoo.com

۳. دانشیار پزشکی قانونی دانشگاه علوم انتظامی امین، نویسنده مسئول: Jalal_shirzad@yahoo.com

۴. دانشیار ارتباطات اجتماعی دانشگاه علوم انتظامی امین، socialnetwork061@gmail.com

۵. دانشیار جامعه‌شناسی سیاسی دانشگاه علوم انتظامی امین، Mn_iri@yahoo.com

مقدمه

قتل از جمله جرائمی است که در اغلب موارد به صورت پنهانی و دور از چشم هرگونه شاهدهی به وقوع می‌پیوندد و مأموران تحقیق وظیفه دارند تا نسبت به شناسایی مجرم اقدام کنند. شناسایی مجرم نیز مستلزم بررسی صحنه جرم است و بررسی صحنه جرم، کاری فراتر از جمع کردن یک مشت مدارک است. کارآگاه و مأمور تحقیق باید به دنبال ارزش تفسیری مدارک به دست آمده از صحنه جرم باشند. بدون فهم این موضوع که او به دنبال چه چیزی می‌گردد، هیچ کاری از پیش نمی‌رود. علاوه بر این‌ها، داشتن آگاهی، دانش، مهارت و ابزار لازم برای یافتن مدارک جرم بسیار ضروری و لازم است. هر اقدام و دیدگاهی که روی صحنه جرم انجام می‌شود، باید روش‌مند باشد؛ یعنی اقداماتی که روی جرم صورت می‌گیرند، باید همه‌جانبه، هدف‌دار و ضابطه‌مند باشند. بدون لحاظ کردن یک دیدگاه روش‌مند، برخی از اقدامات مهم که باید حین بررسی صحنه جرم انجام شوند، فراموش شده یا از قلم می‌افتند (گاردنر، ۱۳۸۶، ص ۲۳). گاردنر در خصوص موفقیت در بررسی صحنه جرم می‌گوید: موفقیت در بررسی صحنه جرم نیازمند تجربه، تفکر خلاق، منطق و استفاده صحیح از علم و روش‌های علمی است.

تحقیقات صحنه جرم، فعالیت‌هایی بسیار خردمندانه هستند که بی‌اطلاعی، بی‌تجربگی و حماقت با آن سازگاری ندارد. هرچند که در علوم جنایی پیشرفت‌ها و اصلاحات مهمی به وجود آمده است، اما استفاده از علوم جنایی هنوز مرهون محققان صحنه جرم است. در صورتی که صحنه جرم به‌طور مناسب مدیریت نشود، با کلیه فناوری‌ها و پیشرفت‌هایی که اخیراً به آن دست یافته شده است یا در آینده به دست خواهد آمد، انسان قادر نخواهد بود که بر این کاستی‌ها چیره شده و در پرونده‌های آتی نیز عدالت دست نیافتی خواهد شد (لی، ۱۳۸۳، ص ۱۵). علاوه بر این، گاه در تحقیقات جنایی مشاهده شده است که مجرم یا مجرمان با اعمال تغییر در صحنه جرم، قصد گمراه کردن مأموران تحقیق و به انحراف کشاندن تحقیقات و فرار از مجازات جرم ارتكابی را دارند. شناسایی این‌گونه تغییرات، روش بسیار مناسب و اطمینان‌بخشی است که به شناخت نیت مجرم و متعاقب آن، کشف جرم و دستگیری مجرم یا مجرمان می‌انجامد. برای دستیابی به این هدف، مراجع تحقیق انتظامی و قضایی باید انواع صحنه‌های ساختگی جرم را بشناسند. بدیهی است برای شناسایی این‌گونه موارد، کارگهان و بازپرسان باید ابتدا با مبانی نظری آن‌ها و اینکه به چه اعمالی صحنه‌سازی اطلاق

می‌شود، آشنا باشند تا مجرمان نتوانند با اتخاذ تدابیر خاص، مأمور تحقیق را فریب دهند و ادامه تحقیقات را به بیراهه ببرند. در برخی موارد، ادامه تحقیقات پرونده‌ای، به دلیل بی‌تجربگی و آشنا نبودن مأمور تحقیق، متوقف شده یا به علت انحراف روند تحقیقات موجب فرار مجرمان و گرفتاری افراد بی‌گناه شده است. بنابراین، لازم است کارآگاهان و مراجع تحقیق با کسب آگاهی‌های لازم، بتوانند با شناخت صحنه‌های ساختگی جرم به اصل موضوع پی ببرند.

حکایت «یعقوب و یوسف پیامبر» برگرفته از قرآن نشان می‌دهد که افراد از روزگاران باستان سعی داشته‌اند تا از زیر بار مسئولیت کارهای خطای خود شانه خالی کنند و از مجازات جرم ارتكابی فرار کنند. هرچند حکایت‌ها و موارد تاریخی زیادی در خصوص صحنه‌سازی جرم وجود دارد، اما این تعداد حکایات در مقایسه با مواردی که امروزه در صحنه‌های واقعی جرم و جنایت رخ می‌دهد، رنگ می‌بازد. تا دو دهه پیش، هیچ توجهی از سوی جامعه جرم‌پایی و ضابطان دادگستری به پدیده صحنه‌سازی جرم نشده بود. با آنکه برخی نگارندگان شناخته‌شده، به صحنه‌سازی جرم اشاراتی داشته‌اند یا در آثارشان درباره صحنه‌سازی جرم دست به نگارش زده‌اند، اما پدیده صحنه‌سازی جرم به لحاظ پژوهشی بسیار مغفول مانده است. علاوه بر این، به استثنای مطالعات اندکی که در بخش پیشینه تحقیق به آن اشاره خواهد شد، بررسی تجربی صحنه‌سازی و تغییرات هدفمند در صحنه جرم، تقریباً به مثابه یک سرزمین کشف نشده و بدون نقشه است و همان‌گونه که بیان شد، این نوع تغییرات و دستکاری صحنه جرم باعث منحرف شدن تحقیقات و به بیراهه کشیده شدن مأموران تحقیق و به تبع آن هدر رفتن منابع ارزشمند مالی و انسانی پلیس و جامعه شده و مشکلات فراوانی را برای سازمان پلیس به بار می‌آورد. تحقیق حاضر به لحاظ اینکه به نوع‌شناسی صحنه‌های ساختگی در پرونده‌های قتل و ارائه راهکار در خصوص کشف آن‌ها می‌پردازد، اهمیتی مضاعف می‌یابد. این مطالعه به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی است که رفتارها و تغییرات هدفمندی که منجر به صحنه‌سازی جرم می‌شوند، کدامند؟ سؤال‌های فرعی که در ارتباط با اهداف تحقیق می‌توان مطرح کرد به این شرح است:

- بین مجرمان و قربانیانی که مرگ آن‌ها صحنه‌سازی شده است، چه رابطه‌ایی وجود دارد؟
- نحوه انجام قتل در مرگ‌هایی که صحنه‌سازی شده‌اند، به چه صورت است؟
- مجرمان، مرگ قربانیانشان را تحت چه عنوانی نمایش و صحنه‌سازی کرده‌اند؟

- علل اختلاف و درگیری منجر به مرگی که در آن‌ها صحنه‌سازی شده است، چیست؟

- صحنه‌سازی‌ها بیشتر در چه مکانی‌هایی انجام شده است؟

یفات و هاوا^۱ (۲۰۱۹) در تحقیقی به مسئله برخی از موارد زن‌کشی که توسط سازمان جنایی و مأموران تحقیق مورد غفلت قرار گرفته است، اشاره و آن را «مخفی‌سازی زن‌کشی» نام‌گذاری کرده‌اند. تحقیق آن‌ها، یک تحلیل توصیفی و جرم‌شناختی از پرونده‌های بررسی شده در سرزمین‌های اشغالی است که در آن قتل زنان صحنه‌سازی شده است. نویسندگان در این تحقیق، ویژگی‌های مشترکی از قربانیان ناشی از زن‌کشی و عاملان قربانیان و همچنین یک نوع‌شناسی از رفتارهای منجر به صحنه‌سازی قتل را ارائه می‌دهند که در آن افشای پنهان‌کاری مرتبط با خانواده در خصوص جرم زن‌کشی را تسهیل می‌کند و در نهایت، ابزارهایی را برای افزایش کشف جرم زن‌کشی معرفی می‌کنند. لوپاریلو، کورتی، باربر، آباتیستا و ولا^۲ (۲۰۱۸) نیز در تحقیقی با عنوان «تشخیص صحنه‌سازی جرم از طریق بررسی شواهد فیزیکی و دیجیتال»، دو نمونه صحنه‌سازی جرم را با استفاده از شواهد دیجیتال مورد بررسی قرار داده‌اند. نمونه اول مربوط به یک زن ۵۰ ساله است که قبل از اینکه به قتل برسد، به مدت سه سال با مجرم زندگی کرده بود. شریک صمیمی زن (مجرم) در این نمونه بعد از قتل، صحنه را به عنوان یک جنایت مرتبط با مسائل جنسی توسط یک عامل ناشناس صحنه‌سازی کرده بود. پرونده دوم مربوط به یک زن جوان بود که در ژانویه سال ۲۰۰۴ در جنوب ایتالیا با اصابت گلوله به پیشانی کشته شده بود. در این نمونه، دوست‌پسر زن جوان، صحنه جرم را به عنوان یک خودکشی صحنه‌سازی کرده بود. مجرم سه سال قبل نیز در آلمان، مادر قربانی را به قتل رسانده بود. با بررسی‌های انجام گرفته نتایج نشان داد که در هر دو مورد، ارتباط بین شواهد دیجیتال و فیزیکی در طراحی و نحوه اجرای قتل بسیار دقیق بوده است.

پتler^۳ (۲۰۱۱) تحقیقی را به شیوه تحلیل محتوا در مورد ۱۸ پرونده قتل صحنه‌سازی شده معروف انجام داد. هدف او در این مطالعه، پاسخ به این سؤال بود که متداول‌ترین رفتار مورد استفاده توسط صحنه‌سازان جرم چیست؟ نمونه او دارای ۲۷ مجرم و ۱۹

1. Yifat Bitton, Hava Dayan

2. Lupariello F, Curti S, Barber Duval J, Abbattista G, Di Vella

3. Pettler

قربانی از کارولینای شمالی بود. همانند فرگوسن (۲۰۱۱)، پتلا نیز رده‌بندی‌ها یا تم‌ها یا تیپ‌شناسی‌هایی از الگوهای رفتاری را توسعه داد. پتلا از طریق تحلیل محتوا به تحلیل کل فایل‌های پرونده‌ها پرداخت تا رفتار صحنه جرم را در این نمونه مطالعه کند. او در تحقیق خود یادآوری می‌کند که اگر گردآوری سوابق جنایی و پس‌زمینه‌های تاریخی مجرمان و قربانیان و بر همین اساس، بزه‌دیده‌شناسی‌ها و مظنون‌شناسی‌ها برای هر کدام از آن‌ها قابل تکمیل می‌بود، تحلیل داده‌ها و نتایج در این مطالعه می‌توانست معنادارتر باشد. پتلا به‌طور تجربی، ۶۲ رفتار صحنه‌سازی جرم صحنه‌سازان جرم را شناسایی کرده و آن‌ها را در داخل مجموعه‌های رفتاری مشابه قرار داده و سپس آن‌ها را در درون تیپ‌شناسی‌ها یا تم‌های نظری مناسب دسته‌بندی کرده است:

- هیجده پرونده قتل و ۲۴ مجرم شامل اطلاعاتی که با رفتارهای مخفی‌سازی هماهنگی داشتند، تحت مقوله مخفی‌کننده دسته‌بندی شدند؛

- هیجده پرونده قتل و ۲۴ مجرم شامل اطلاعاتی که با خلق شواهد نادرست، تحت مقوله خلق‌کننده دسته‌بندی شدند؛

- هیجده پرونده قتل و ۲۵ مجرم شامل اطلاعات هماهنگ با جعل اظهارات نادرست تحت مقوله جعل‌کننده دسته‌بندی شدند.

- ده پرونده قتل و ۱۱ مجرم حاوی اطلاعات هماهنگ با رفتارهای پاک‌سازی تحت نام پاک‌سازی‌کننده دسته‌بندی شد؛

- ده پرونده قتل و ۱۸ مجرم شامل اطلاعات هماهنگ با رفتارهای برنامه‌ریزی تحت نام برنامه‌ریز دسته‌بندی شد؛

- هیچ پرونده قتل یا مجرم تحت خودزن دسته‌بندی نشد.

کشف این ۶۲ رفتار در درون این نمونه از ۱۸ پرونده، تلویحاً بیانگر آن است که آنچه پتلا کشف کرد، در مقایسه با آنچه می‌توانست در یک مطالعه با اندازه نمونه با ۱۰۰ پرونده بیشتر کشف شود، ناچیز بوده است. نتایج مطالعه پتلا بیانگر آن است که صحنه‌سازان جرم، آشکارا رفتارهایی در صحنه جرم با نیت اجتناب از دستگیری خود به نمایش می‌گذارند که این یافته با یافته‌های سایر محققان که به آن‌ها پرداخته شد، همسو است. فرگوسن^۱ (۲۰۱۱) نیز در تحقیقی که اولین مطالعه تجربی بین‌المللی بر روی

1.Ferguson

صحنه‌سازی جرم بود و با هدف شناسایی علائم هشداردهنده‌ای که صحنه‌سازی جرم را نشان می‌دهند اجرا کرد، به نتایج خارق‌العاده‌ای رسیده است. او رفتارها و الگوهای رفتاری صحنه‌سازان جرم را با استفاده از یک نمونه خاص از ۱۴۱ پرونده قتل صحنه‌سازی شده معروف از استرالیا، ایالات متحده آمریکا، کانادا و بریتانیا تحلیل کرد. فرگوسن پرونده‌ها را بر حسب نوع نظیر خودکشی، سرقت، قتل‌های جنسی، حوادث، تصادف خودرو و قتل‌های دفاع از خود مقوله‌بندی کرد. وی سعی داشت تا خصوصیات مجرمان، قربانیان، خود جرم و انگیزه‌های پشت رفتارهای مجرمان را شناسایی کرده و برای مقوله‌بندی بیشتر نتایجش، به ایجاد تیپ‌شناسی پرداخت. فرگوسن از تحلیل توصیفی پرمایه همراه با مقیاس‌بندی چندبعدی برای شناسایی الگوهای رفتاری در داده‌ها استفاده کرد. او در تحقیق خود به این نتیجه رسیده است که متداول‌ترین خصوصیات در نمونه مورد بررسی به شرح زیر هستند:

- مجرمان چندین قربانی داشتند؛
  - علت مرگ، فشردگی گلو یا ضربه نیروی غیرنافذ بوده است؛
  - قربانیان دارای رابطه قبلی با مجرمان بوده‌اند؛
  - مجرمان در غالب اوقات، قربانی را در مکان صحنه قتل کشف می‌کردند که غالباً خانه قربانی بود؛
  - اموال شخصی در صحنه جرم به هم ریخته است، اما از صحنه جرم حذف نشده بوده است؛
  - جسد یا سلاح در صحنه جرم در وضعیت خاصی قرار داده شده است؛
  - مجرمان تمایل داشتند که شواهد فیزیکی را پاک‌سازی و/یا نابود کنند؛
  - مجرمان هیچ مدرکی برای اثبات عدم حضور خود در محل جرم قبل از قتل، نداشتند.
- گیبرت (۲۰۱۰) پژوهشی را با حضور ۴۳ مأمور تحقیق قتل بسیار آموزش‌دیده به روش پیمایشی و درباره فراوانی صحنه‌سازی جرم و خصوصیات مجرمانی که در پرونده‌های قتل، با دستکاری وضعیت قرارگیری جسد قربانی، آن را به صورت یک قتل جنسی شرم‌آور نشان می‌دهند، انجام داده و در این تحقیق، این ۴۳ مأمور به نظرسنجی او پاسخ داده‌اند. آن‌ها روی هم‌رفته در ۴۴۵۴۱ پرونده قتل با تعداد متوسط ۱۰۳۵ پرونده قتل برای هر مأمور تحقیق دخالت داشتند. نتایج نظرسنجی نشان داد که مجرمان در تقریباً یک درصد یا ۴۴۵ مورد از این پرونده‌ها، موقعیت جسد قربانی را دستکاری کرده و آن را در وضعیت جنسی

شرم‌آور قرار داده بودند. نتایج اضافی نشان داد که خفه کردن با دست یا از طریق بستن شریان، متداول‌ترین حالت مرگ در ۷۱ درصد یا تقریباً ۳۱۶ مورد از پرونده‌ها بوده است. علاوه بر این، رایج‌ترین انگیزه برای قرار دادن جسد در حالت جنسی شرم‌آور، خیال‌پردازی بود (۷۱ درصد)، سپس خشم/انتقام (۲۲ درصد) و گمراه کردن تحقیقات پلیسی (۷ درصد) در این نمونه بود. اکه^۱ (۲۰۰۷) نیز در تحقیقی با عنوان «صحنه‌سازی در پرونده‌های قتل؛ مجرم، قربانی و خصوصیات جرم» که به روش ترکیبی انجام شده است، به مقایسه قتل‌های صورت گرفته توسط شریک صمیمی همراه با یا بدون صحنه‌سازی می‌پردازد و به این نتیجه می‌رسد که صحنه‌سازی در قتل‌های صورت گرفته توسط شریک صمیمی، بیش از قتل‌هایی است که توسط افراد ناشناخته روی می‌دهد. اکه یادآوری کرده است که این موضوع به نظر می‌رسد که تابعی از سطح ارتباط مابین قربانی و مجرم باشد.

هزلوود و ناپیر^۲ (۲۰۰۴) در تحقیقی با عنوان «صحنه‌سازی جرم و کشف آن» که به صورت مطالعه پیمایشی انجام شده است، معتقدند که صحنه‌سازی جرم یک پدیده شناخته‌شده است و فراوانی آن بیش از آن چیزی که گزارش می‌شود، عمومیت دارد. هدف از مطالعه هزلوود و ناپیر، این بود که انگیزه‌های مجرم از صحنه‌سازی جرم و عوامل تسریع‌کننده‌ای که منجر به رفتار صحنه‌سازی می‌شود، شناسایی شود. هزلوود و ناپیر برای اهداف مطالعه خود، صحنه‌سازی جرم را به این صورت تعریف کرده‌اند: «تغییر هدفمند یک جرم یا صحنه جرم با هدف گمراه کردن مأموران تحقیق و عقیم گذاشتن فرآیند عدالت کیفری». همچنین، استدلال آن‌ها بر این بود که صحنه‌سازی جرم به دلیل برنامه‌های تلویزیونی مرتبط با صحنه جرم که صنعت تلویزیون در ایالات متحده آمریکا را پر کرده است، رو به افزایش بوده است. شرکت‌کنندگان در مطالعه صورت گرفته توسط هزلوود و ناپیر شامل ۲۰ متخصص ضابط دادگستری بود که در زمینه صحنه‌های جرم دستکاری شده، دارای تجربه بودند. شرکت‌کنندگان در این مطالعه از طریق مصاحبه تلفنی گزارش دادند که بنا به تجربه ترکیبی آن‌ها، حرص و طمع متداول‌ترین انگیزه برای مجرم‌ان در صحنه‌سازی جرم است.

1. Eke

2. Hazelwood & Napier

جهانگیر پور (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «شناسایی صحنه‌های ساختگی جرم و نقش آن در جرم‌یابی» که به صورت مطالعه موردی انجام شده است، به این نتیجه رسیده است که صحنه‌سازی یا ساختگی بودن صحنه جرم، عمل جنایی آگاهانه‌ای است که پیش از ورود پلیس و مأموران تحقیق به صحنه جرم انجام می‌گیرد و این عمل معمولاً به منظور خنثی کردن تحقیقات و دور کردن آن از مظنون واقع می‌شود و مهم‌ترین این صحنه‌سازی‌ها، صحنه‌سازی مقدماتی است که در آن، نوعی تغییر و تعویض عمدی و هدفمند در مدارک فیزیکی یا ظاهر صحنه جرم یا ارائه اطلاعات غلط به پلیس انجام می‌شود که این نوع از صحنه‌سازی نیز خود به دو نوع موقتی و از پیش برنامه‌ریزی شده تقسیم می‌شود که تفاوت آن‌ها در تأخر و تقدم زمان تصمیم بر صحنه‌سازی صحنه جرم و همچنین مقدار و نوع مدارک و شواهدی فیزیکی است که در صحنه جرم به جا گذاشته می‌شود.

در فرهنگ فارسی معین، معنای لغوی «صحنه‌سازی»، مجازاً به معنی ایجاد کردن وضعی ساختگی برای رسیدن به منظوری خاص معنی شده است. در لغت‌نامه دهخدا نیز معنای لغوی «ساختگی» عبارت است از: تصنعی، دروغی، دروغین، جعلی، بدل، قلب، من در آوردی، مجعول، غیراصلی و قلابی (سایت واژه‌یاب^۱). هزلوود و ناپیر در اصطلاح، صحنه‌سازی را «تغییر هدفمند یک جرم یا صحنه جرم با هدف گمراه کردن مأموران تحقیق و عقیم گذاشتن فرآیند عدالت کیفری» تعریف کرده‌اند. برخی مواقع، مجرمان با اظهارات نادرست باعث تغییر مسیر تحقیقات شده که هزلوود و ناپیر از این اقدام تحت عنوان «صحنه‌سازی کلامی^۲» یاد کرده و آن را بدین صورت تعریف می‌کنند که صحنه‌سازی کلامی تلاشی است برای گفتن دروغ و بیان اظهارات نادرست به پلیس، به منظور شکل‌گیری تحقیقات غلط و ادامه آن بر همان اساس. ایشان یکی از دلایل انجام صحنه‌سازی و دستکاری صحنه جرم توسط مجرمان در آمریکا را پخش برنامه‌های تلویزیونی مرتبط با صحنه جرم که صنعت تلویزیون در ایالات متحده آمریکا را پر کرده است، می‌دانند (هزلوود و ناپیر، ۲۰۰۴، صص ۱۲۵ و ۷۴۵). همچنین، آن‌ها استدلال کرده‌اند که حرص و طمع، متداول‌ترین انگیزه برای مجرمان در صحنه‌سازی جرم است و

1. <https://www.vajehyab.com>

2. Verbal Staging

در مطالعاتشان به این نتیجه رسیده‌اند که هیچ انتهایی برای صحنه‌سازی جرم وجود ندارد و در عین حال، متداول‌ترین صحنه‌سازی‌های جرم را قتل صحنه‌سازی شده به صورت خودکشی، قتل صحنه‌سازی شده به صورت قتل مرتبط با مسائل جنسی و قتل صحنه‌سازی شده به صورت تصادف گزارش کرده‌اند.

دوگلاس^۱ و دوگلاس (۲۰۰۶) استدلال کردند که چون رفتارهای صحنه‌سازی جرم در اغلب اوقات توسط مجرمانی به نمایش گذاشته می‌شود که با قربانی رابطه یا وابستگی دارند، تلاش می‌کنند که صحنه را به گونه‌ای دستکاری کنند که به نظر برسد که جرم توسط کسی غیر از فردی که می‌تواند مظنون‌ترین شخص تلقی شود، ارتکاب شده است. توری نیز استدلال می‌کند که صحنه‌سازی مستلزم خلق یا حذف ادله و شواهد از صحنه جرم است تا این گونه وانمود شود که انگیزه مجرم از انجام جرم، چیزی به غیر از انگیزه واقعی او بوده است (تروی، ۱۳۸۵، ص ۲۹۱).

یافته‌های پتلا (۲۰۱۱) مبنی بر اینکه صحنه‌سازان نه تنها شواهد را خلق خواهند کرد، بلکه به خانواده، دوستان، مأموران تحقیق و دیگران دروغ خواهند گفت تا اقدامات ساختگی خود را در صحنه جرم تقویت کنند. او همچنین توصیه می‌کند که تحقیق پلیسی کامل در هر صحنه جرم انجام شود؛ چون صحنه‌سازی جرم می‌تواند در همه پرونده‌ها روی دهد. آکه پیشنهاد می‌کند که برخی از الگوهای که به طور متداول در مورد رفتارهای صحنه‌سازی جرم مشاهده می‌شوند، عبارت‌اند از دروغ گفتن یا گمراه کردن تحقیقات پلیسی، باری‌رسانی و کمک نادرست، دستکاری شواهد فیزیکی و دور انداختن جسد، به چالش کشیدن مأموران تحقیق و پیچیده کردن هر چه بیشتر وضعیتی که پیشاپیش پیچیده است (آکه، ۲۰۰۷، ص ۴). گیبث^۲ در کتاب‌های خود هشدار داده و گزارش می‌دهد که در نگاه اول، تمام صحنه‌های جرم قتلی که به صورت حلق‌آویز بودند، شبیه خودکشی به نظر می‌رسیدند. اما با بررسی دقیق‌تر معلوم می‌شد که صحنه‌ها دستکاری شده‌اند (گیبث، ۱۹۹۶، ص ۲۰۰۶). علاوه بر این، گیبث استدلال می‌کند که به عقیده او، قتل‌هایی که به صورت خودکشی صحنه‌سازی می‌شوند، در بین صحنه‌سازی‌های جرم بیش‌ترین فراوانی را دارند.

1. Douglas

2. Geberth

هیچکس نمی‌داند که چه تعداد صحنه جرم تا به امروز در ایران صحنه‌سازی شده است. هیچکس نمی‌داند که چه تعداد صحنه جرم سالانه صحنه‌سازی می‌شود و نیز کسی نمی‌داند که در چه تعداد از مرگ‌هایی که در واقع قتل عمد بوده است، قاتل توانسته در فریب دادن مأموران تحقیق و دیگران موفق عمل کند و باعث شود که قتل به صورت خودکشی، حادثه، مرگ طبیعی یا هر طور دیگری که شک و تردید را از قاتل دور می‌کند نشان داده شود. هیچ دفتر، اداره یا سازمانی که پرونده‌های صحنه‌سازی شده را ثبت کند، وجود ندارد و حتی هیچ آمار کاربردی در سطح کلی وجود ندارد. اما بنا به تأیید محققان این حوزه، صحنه‌سازی جرم در حال افزایش است (فرگوسن، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۴؛ فرگوسن و پاتریک، ۲۰۱۴). گیبرت (۱۹۹۶) همچنین استدلال کرده است که «به نظر می‌رسد که این رویدادها در حال افزایش باشد؛ چون مردم از طریق رسانه، کتاب‌های جنایی، سریال‌های اسرارآمیز تلویزیون و فیلم‌ها چیزهای زیادی در مورد فرآیند تحقیقات مرگ یاد می‌گیرند» (گیبرت، ۱۹۹۶، ص ۳۷).

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، در زمره پژوهش‌های کاربردی و از منظر توجه به مؤلفه‌های صحنه‌های ساختگی قتل، توصیفی است. روش مورد استفاده در این پژوهش، تحلیل محتوا از نوع کمی است. این روش همان‌گونه که برلسون^۱ (۱۹۷۱) بیان کرده است، فن پژوهشی برای توصیف عینی، نظام‌مند و کمی محتوای مطلب است (ازکیا و دربان آستانه، ۱۳۹۳، ص ۱۳۴). در این روش، هدف توصیف سیستماتیک و کمی از محتوای ارائه شده ارتباطات است (محسنی تبریزی، ۱۳۹۰، ص ۸۲). جامعه آماری تحقیق، ۵۸ مورد از پرونده‌های قتل صحنه‌سازی شده در سه سال منتهی به سال ۱۳۹۹ شمسی در کشور ایران است که به روش نمونه‌گیری تمام‌شمار و هدفمند انتخاب شده‌اند. ابزار به کار رفته در تحلیل محتوای صحنه‌های ساختگی قتل برای گردآوری داده‌ها، پرسشنامه است. در تحقیق حاضر با تکیه بر تکنیک توصیفی تحلیل محتوا، از پرسشنامه معکوس در مرحله گردآوری استفاده شد. پرسشنامه معکوس از آن‌رو معکوس خوانده می‌شود که داده‌ها از ابتدا در دست است و وظیفه محقق، تهیه ابزاری (پرسشنامه‌ای) است که با آن داده‌های موجود شناسایی و

1. Berelson

تحلیل شوند. هر پرسشنامه معکوس دربرگیرنده مقوله‌ها و واحدهاست. در تحلیل محتوا، مقوله‌ها، همان فرضیه‌های تحقیق محسوب می‌شوند که در قالب معرف‌ها یا شاخص‌ها نمایان شده‌اند. هر مقوله در عین حال دارای چند واحد است که از طریق آن‌ها تأیید یا رد می‌شود. معمولاً در تحلیل محتوای کمی، واحدها بعد از تعیین و تدوین مقوله‌ها، تعیین می‌شوند.

یافته‌های تحقیق

جدول ۱- فراوانی مجرمان و درصد آن در کل پرونده‌های بررسی‌شده

تعداد مجرمان	تعداد پرونده‌های بررسی‌شده	درصد
۱	۴۵	۷۷/۵۸
۲	۱۳	۲۲/۴۲
تعداد کل	۱۸	۱۰۰

برابر نتایج جدول ۱، طی بررسی که از تعداد ۵۸ پرونده انجام شد، در ۴۵ مورد از پرونده‌ها (۷۷/۵۸ درصد)، مجرم به‌تنهایی اقدام به برنامه‌ریزی و اجرای نقشه قتل و صحنه‌سازی آن کرده است و در ۱۳ مورد (۲۲/۴۲ درصد) از پرونده‌ها، مجرم اصلی یک نفر همدست نیز داشته که در ۷۵ درصد از آن‌ها، شریک قتل فردی بوده که با قاتل رابطه غیراخلاقی پنهانی نیز داشته است.

جدول ۲- فراوانی تعداد قربانیان و درصد آن در کل پرونده‌های بررسی‌شده

تعداد قربانیان	فراوانی پرونده	درصد قربانیان
۱	۵۸	۱۰۰
تعداد کل	۵۸	۱۰۰

برابر نتایج جدول ۲، در تمامی ۵۸ مورد پرونده بررسی‌شده، فقط یک قربانی وجود داشته است؛ یعنی ۱۰۰ درصد پرونده‌ها دارای یک قربانی بوده‌اند.

جدول ۳- فراوانی جنسیت و تعداد مجرمان و درصد آن در کل پرونده‌های بررسی‌شده

جنسیت قربانیان	فراوانی	درصد
مرد	۲۵	۴۳/۱۱
زن	۳۳	۵۶/۸۹
تعداد کل	۵۸	۱۰۰

برابر نتایج جدول ۳، ۵۶/۸۹ درصد از قربانیان زن و ۴۳/۱۱ درصد از آن‌ها مرد هستند.

جدول ۴- فراوانی و درصد رابطه بین مجرم و قربانی

رابطه بین مجرم و قربانی	فراوانی	درصد
آشنا	۱۰	۱۷/۲۴
زن‌وشوهری	۳۲	۵۵/۱۷
پدر فرزندی	۳	۵/۱۷
مادر فرزندی	۳	۵/۱۷
شریک و همکار	۳	۵/۱۷
فامیل	۷	۱۲/۰۶
تعداد کل	۵۸	۱۰۰

در پاسخ به این سؤال که بین مجرمان و قربانیانی که مرگ آن‌ها صحنه‌سازی شده است چه رابطه‌ایی وجود دارد؟ اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد که در تمام پرونده‌هایی که در آن صحنه‌سازی انجام شده است، بین مجرم و قربانی یک رابطه قبلی بوده و بیش از نیمی از این رابطه‌ها، رابطه زن‌وشوهری است. بررسی‌های انجام گرفته در این تحقیق همچنین نشان می‌دهد که در قتل‌هایی که صحنه‌سازی شده‌اند، اغلب قربانیان و مجرمان با هم رابطه فامیلی داشته یا در زیر یک سقف با هم زندگی می‌کنند.

جدول ۵- فراوانی و درصد نحوه قتل توسط مجرم

نوع قتل	فراوانی	درصد
خفه کردن با دست یا روسری و...	۲۷	۴۶/۵۵
مسمومیت و خفگی با گاز شهری	۹	۱۵/۵۱
ضربه یا جسم سخت به سر	۱۳	۲۲/۴۱
شلیک با اسلحه	۳	۵/۱۷
ضرب‌وجرح و آتش زدن قربانی	۳	۵/۱۷
سایر	۳	۵/۱۷
تعداد کل	۵۸	۱۰۰

در پاسخ به سؤال دوم مبنی بر اینکه نحوه انجام قتل در مرگ‌هایی که صحنه‌سازی شده‌اند به چه صورت است؟ اطلاعات جدول ۵ نشان می‌دهد که تقریباً نیمی از قتل‌ها (۴۶/۵۵ درصد) به شیوه خفه کردن با دست و روسری، ۲۲/۴۱ درصد از آن‌ها با اصابت جسم سخت به سر، ۲۲/۴۱ درصد از آن از طریق مسمومیت با گاز شهری (قاتل با باز کردن شیر گاز منزل اقدام به مسمومیت و خفگی قربانی کرده است) و بقیه موارد نیز به شیوه دیگر انجام شده است.

جدول ۶- فراوانی و درصد نحوه نمایش و صحنه‌سازی قتل توسط مجرم

درصد	فراوانی	نحوه صحنه‌سازی و نمایش قتل
۲۷/۵۸	۱۶	حادثه (حریق - گازگرفتگی)
۱۷/۲۴	۱۰	تصادف یا واژگونی خودرو
۸/۶۲	۵	حمله افراد ناشناس به قصد سرقت
۱۲/۰۶	۷	تظاهر بی‌خبر بودن از ماجرا
۱۷/۲۴	۱۰	نمایش خودکشی
۶/۸۹	۴	نمایش فوت بر اثر بیماری
۱۰/۳۴	۶	سایر
۱۰۰	۵۸	تعداد کل

در پاسخ به سؤال سوم با این مضمون که مجرمان مرگ قربانیانشان را تحت چه عنوانی نمایش و صحنه‌سازی کرده‌اند؟ اطلاعات جدول ۶ نشان داد که مجرمان، صحنه‌های قتل را از طریق نمایش حوادثی چون حریق، گازگرفتگی، تصادف یا واژگونی خودرو، حمله افراد ناشناس، نمایش خودکشی، نمایش فوت بر اثر بیماری و غیره صحنه‌سازی کرده که نمایش حادثه حریق و گازگرفتگی با ۲۷/۵۸ درصد، بیش‌ترین فراوانی و نمایش خودکشی به جای قتل و نمایش تصادف و واژگونی خودرو هر کدام با ۱۰ مورد در رتبه بعدی قرار دارد. برخلاف تحقیقاتی کشورهای غربی که در پیشینه به آن اشاره شده است، تحقیق حاضر نشان می‌دهد که استفاده از اسلحه برای صحنه‌سازی (نمایش خودکشی) وجود نداشته یا به‌ندرت وجود دارد که علت این امر را می‌توان به عدم دسترسی یا دسترسی کم به سلاح در ایران دانست.

جدول ۷- فراوانی و درصد نوع صحنه‌سازی

درصد	فراوانی	نوع صحنه‌سازی
۷۲/۴۱	۴۲	با قصد قبلی (از پیش برنامه‌ریزی شده)
۲۷/۵۸	۱۶	اتفاقی
۱۰۰	۵۸	تعداد کل

برابر نتایج جدول ۷، ۴۲ مورد یعنی ۷۲/۴۱ درصد از صحنه‌سازی‌هایی که توسط مجرمان انجام شده با طرح و نقشه قبلی بوده است؛ یعنی مجرم ساعت‌ها و حتی روزها قبل از انجام قتل و صحنه‌سازی آن برای این واقعه، طرح و برنامه قبلی داشته تا جرم او کشف نشود و فقط ۱۶ مورد یعنی ۲۷/۵۸ درصد از صحنه‌سازی‌های انجام شده به صورت فی‌البداهه و اتفاقی بوده و مجرم از روی ناچاری و فرار از مجازات، اقدام به صحنه‌سازی کرده است.

جدول ۸- فراوانی و درصد علت درگیری و اختلاف منجر به قتل

درصد	فراوانی	علت درگیری و اختلاف منجر به قتل
۳۲/۷۵	۱۹	اختلاف خانوادگی
۲۲/۴۱	۱۳	داشتن رابطه پنهانی با دیگری و قصد ازدواج با او و از میان برداشتن همسر اول (قانونی)
۱۲/۰۶	۷	اختلاف مالی
۱۲/۰۶	۷	مسائل ناموسی
۱۰/۳۴	۶	اعتیاد
۱۰/۳۴	۶	سایر
۱۰۰	۵۸	تعداد کل

در پاسخ به این سؤال که علل اختلاف و درگیری منجر به مرگی که در آن‌ها صحنه‌سازی شده است چیست؟ اطلاعات جدول ۸ نشان می‌دهد که ۳۲/۷۵ درصد از علل درگیری‌ها و اختلافات منجر به قتل و صحنه‌سازی، مسائل خانوادگی، ۲۲/۴۱ درصد از آن‌ها به علت داشتن رابطه جنسی پنهانی زوج یا زوجه با فرد دیگر و قصد ازدواج با او بوده که سبب قتل و از میان برداشتن همسر قانونی و شرعی شده است که در این مورد، تمامی قتل‌ها و صحنه‌سازی‌ها با همکاری و مشارکت شریک جنسی غیرقانونی و غیرشرعی انجام گرفته است.

جدول ۹- فراوانی و درصد مکان وقوع قتل

درصد	فراوانی	مکان یا محل وقوع قتل
۷۲/۴۱	۴۲	منزل قربانی
۱۷/۲۴	۱۰	حاشیه شهر
۵/۱۷	۳	منزل قاتل
۵/۱۷	۳	سایر امکان
۱۰۰	۵۸	تعداد کل

در پاسخ به این سؤال که صحنه‌سازی‌ها بیشتر در چه مکانی‌هایی انجام شده است؟ اطلاعات جدول ۹ نشان می‌دهد که ۷۲/۴۱ درصد از قتل‌ها و صحنه‌سازی‌ها در منزل قربانی جرم، ۱۷/۲۴ درصد از آن‌ها در حاشیه شهرها و درصد بسیار کمی نیز در منزل مجرم و سایر امکان واقع می‌شود. همان‌طور که در جدول مربوط به ارتباط بین قربانی و مجرم نشان داده شد، این موضوع حکایت از آن دارد که اغلب مجرمان (قاتلان) این پرونده‌ها با قربانی جرم رابطه فامیلی و خانوادگی دارند. بنابراین، مأموران تحقیق باید در بررسی صحنه‌های قتل دستکاری‌شده، توجه زیادی به مظنونان خانگی داشته باشند و صحنه‌سازی‌های آن‌ها باعث نشود که جریان تحقیقات به کلی از مجرم اصلی منحرف شود.

جدول ۱۰ - فراوانی و درصد تغییرات انجام‌شده در صحنه‌های ساختگی قتل

درصد	فراوانی	نوع تغییرات و رفتار در صحنه جرم
۲۲/۴۱	۱۳	صحنه‌سازی کلامی
۲۹/۳۱	۱۷	خلق شواهد جدید
۱۲/۰۶	۹	پاکسازی شواهد
۱۸/۹۶	۱۰	حذف شواهد فیزیکی
۱۵/۵۱	۹	به هم خوردگی صحنه

در پاسخ به این سؤال که صحنه‌سازان چه نوع تغییرات و رفتاری را در صحنه جرم انجام می‌دهند که منجر به صحنه‌سازی می‌شود؟ اطلاعات جدول ۱۰ نشان می‌دهد که رفتارهای صحنه‌سازان جرم در صحنه‌های قتل با اعمالی چون جعل اظهارات (صحنه‌سازی کلامی)، خلق شواهد جدید در صحنه جرم، پاکسازی شواهد از صحنه جرم، حذف یا از میان بردن شواهد و با هم ریختن صحنه جرم نمود پیدا می‌کند که در این پژوهش، خلق شواهد جدید با حدود ۳۰ درصد، بیش‌ترین تغییری است که صحنه‌سازان در صحنه جرم قتل انجام داده بودند؛ به این صورت که در صحنه‌های نمایش خودکشی با اضافه کردن آلات و ابزار خودکشی به صحنه جرم و در نمایش حادثه گازگرفتگی با انتشار عمدی گاز خانگی در منزل، رفتارها و تغییراتی در صحنه جرم انجام داده بودند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، نوع شناسایی رفتار و تغییرات هدفمندی است که توسط مجرمان در صحنه‌های قتل انجام تا از این طریق مسیر تحقیقات را منحرف و باعث گمراهی مأموران تحقیق می‌شوند و این پژوهش بیشتر بر اهمیت شناخت رابطه بین مجرم و قربانی و شناخت رفتارهایی است که در صحنه جرم منجر به صحنه‌سازی می‌شود، تأکید می‌کند. نتایج حاصل از ارزیابی یافته‌های تحقیق نشان داد که قربانیان و مجرمان تقریباً همیشه یک رابطه قبلی (فامیل، همکار، دوست، همسایه، اعضای خانواده و غیره) با هم داشته‌اند و بیش از نیمی از این رابطه‌ها، رابطه زن‌وشوهری بوده که یافته‌های تحقیق فرگوسن (۲۰۱۱) نیز از این یافته پشتیبانی می‌کند. اغلب مجرمان مرد هستند و یکی از دلایل این موضوع را می‌توان به این سبب دانست که در اغلب موارد، مردان از لحاظ فیزیکی بر زنان تسلط داشته و یافته‌های تحقیق گیبرث (۲۰۱۰) نیز از این یافته پشتیبانی می‌کند. رفتارهای صحنه‌سازان جرم در صحنه‌های قتل با اعمالی چون جعل

اظهارات (صحنه‌سازی کلامی)، خلق شواهد جدید در صحنه جرم، پاکسازی شواهد از صحنه جرم، حذف یا از میان بردن شواهد و با به هم ریختن صحنه جرم نمود پیدا می‌کند که نتایج تحقیق پتلا (۲۰۱۱) از نتایج یافته‌های این تحقیق پشتیبانی می‌کند. اختلاف و درگیری بین قربانی و مجرم قبل از قتل و صحنه‌سازی وجود داشته است که بیش‌ترین علل درگیری و اختلاف منجر به قتل و صحنه‌سازی مسائل خانوادگی است. بیش‌ترین مکان کشف جسد و وقوع صحنه‌سازی‌ها، منزل یا محل زندگی قربانی است که یافته‌های تحقیق فرگوسن (۲۰۱۱) نیز با این یافته‌ها همسو است. مجرمان اغلب صحنه‌های قتل را، به حالت حادثه (حریق - گازگرفتگی)، تصادف یا واژگونی خودرو، حمله افراد ناشناس به قصد سرقت، نمایش خودکشی و تظاهر بی‌خبر بودن از ماجرا، صحنه‌سازی و نمایش داده‌اند که این یافته نیز با یافته‌های هزلوود و ناپیر (۲۰۰۴) و گیبرث (۲۰۱۰) هماهنگ و همسو است.

نتایج حاصل از بررسی مطالعات قبلی مرتبط با بحث نشان می‌دهد که ادبیات و پیشینه مطالعاتی مربوط به صحنه‌سازی جرم بسیار اندک و ناچیز است. در مورد صحنه‌سازی جرم به استثنای مطالعات موردی پراکنده که در دو دهه گذشته انجام شده است، آثار زیاد دیگری وجود ندارد. با آنکه هانس گروس (۱۸۹۹، ۱۹۲۴) بیش از یک قرن پیش به شناسایی صحنه‌سازی جرم پرداخت، اما منابع چندانی به پژوهش تجربی آن اختصاص نیافته است تا جایی که محقق تاکنون مطلع است، نه مطالعه در مورد صحنه‌سازی جرم همراه با سه تز دکتری و چندین مطالعه توصیفی و موردی پراکنده درباره صحنه‌سازی جرم موجود است که فقط یک مورد آن در ایران انجام شده که آن هم توسط محقق این پژوهش در نشریه کارآگاه به ثبت رسیده است. پژوهشگران، کارآگاهان، کارشناسان پزشکی قانونی و قضات حداقل در یک چیز توافق نظر دارند و آن اینکه فراوانی برخورد و مواجهه مأموران تحقیق با صحنه‌سازی جرم در حال اوج‌گیری و زیاد شدن است و لازم است که تحقیقات بیشتری به این موضوع اختصاص داده شود؛ چراکه تشخیص زود هنگام صحنه‌های ساختگی جرم، تجزیه تحلیل و بازسازی آن، سبب جلوگیری از هدر رفت منابع مالی سازمان، توان فیزیکی کارگهان و کشف سریع تر واقعه مجرمانه خواهد شد. بنابراین، زمانی که مأموران تحقیق، صحنه جرم قتل را مورد بررسی قرار می‌دهند، همواره باید این موضوع را در نظر داشته و این سؤال را از خود بپرسند که آیا صحنه این جرم می‌تواند ساختگی باشد؟ آیا اصولاً تغییری در صحنه جرم صورت

گرفته است؟ تغییرات مذکور، چه موقع، توسط چه کسی و به چه دلیل صورت گرفته است؟ پاسخ به این‌گونه سؤالات می‌تواند از انحراف تحقیقات به مسیر اشتباه جلوگیری کند. همچنین، مأموران تحقیق باید به تمام رفتارهای کلامی، فیزیکی یا جنسی مظنون و آنچه را که ممکن است او قبل، در خلال و پس از حادثه انجام داده باشد را توجه کنند و آن‌ها را با اظهارات، شواهد فیزیکی، شرایط، جدول زمانی و رفتارهای تصادفی تطبیق دهند.

محدودیت‌های تحقیق

یک از محدودیت‌های موجود در تحقیق حاضر، عدم دسترسی به آمار و ارقام صحیح در خصوص صحنه‌های ساختگی جرم بود و محقق لازم بود کلیه پرونده‌های موجود در خصوص موضوع مورد بحث را بررسی یا با راهنمایی و معرفی کارآگاهان، پرونده‌های موردنظر را بررسی و با تحلیل آن‌ها ساختگی یا واقعی بودن آن‌ها را تعیین و سپس به سایر مباحث مربوط به آن می‌پرداخت.

تقدیر و تشکر

در این پژوهش لازم است از مشاوره کارآگاهان و کمک کارآگاهانی که در خصوص نحوه جمع‌آوری داده‌های این تحقیق به محقق کمک کرده‌اند، صمیمانه تشکر و قدردانی کنم.

منابع

منابع فارسی

- قرآن کریم
- ازکیا، مصطفی و دربان آستانه، علیرضا (۱۳۹۳). روش‌های کاربردی تحقیق (جلد ۱). تهران: انتشارات کیهان.
- تروی، ای. برنت (۱۳۸۵). ترسیم شخصیت جنایی مجرم (اکبر استرکی، مترجم). تهران: مرکز تحقیقات کاربردی آگاهی ناجا.
- جهانگیرپور، علی (۱۳۹۴). صحنه‌های ساختگی جرم و نقش آن‌ها در جرم‌یابی. نشریه کارآگاه. ۸(۳۱)، صص ۷۱-۹۰. بازیابی از: http://det.jrl.police.ir/article_10679.html
- گاردنر، راس ام (۱۳۸۶). بررسی کاربردی صحنه جرم (علی شادکام، مترجم). تهران: دفتر

تحقیقات کاربردی پلیس آگاهی ناجا.

- لی، هنری (۱۳۸۳). *راهنمای صحنه جرم* (سید مرتضی خدائیان و صدیقه زند اکبری، مترجمان) تهران: انتشارات پلیس آگاهی ناجا.

- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۹۰). تحلیل محتوای کتب مبانی جامعه‌شناسی مورد تدریس در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور به منظور انطباق این کتب با سرفصل‌های مصوب و کتب مبانی معتبر خارجی. *مجله جهانی رسانه* (نسخه فارسی). ۶(۲۲)، صص ۱۰۲-۷۵.

منابع انگلیسی

- Douglas, J. E. & Douglas, L. (2006). The detection of staging, undoing and personation at the crime scene. In J. Douglas, A. Burgess, A. Burgess, & R. Ressler (Eds.), *Crime classification manual* (2nd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Eke, A. W. (2007). *Staging in cases of homicide: Offender, victim, and offence characteristics* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest (1390310091).
- Ferguson, C. & Petherick, W. (2014, October 13). Getting away with murder: An examination of detected homicides staged as suicides. *Homicide Studies*. [doi: 10.1177/1088767914553099](https://doi.org/10.1177/1088767914553099)
- Ferguson, C. (2011). *The defects of the situation: A typology of staged crime scenes* (Unpublished doctoral thesis). Bond University, Gold Coast, Queensland, Australia.
- Geberth, V. J. (1996). The staged crime scene. *Law and Order Magazine*, 44(2), 45-49.
- Geberth, Vernon G. (2010). *Crime Scene Staging: An Exploratory Study of the Frequency and Characteristics of Sexual Posing in Homicides*, *Investigative Science Journal*, and VO 2 NO 2 July.
- Hazelwood, R. R. & Napier, M. R. (2004). Crime scene staging and its detection. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 48(6), 744-759.
- Lupariello F, Curti S, Barber Duval J, Abbattista G, Di Vella G2 (2018). Staged crime scene determination by handling physical and digital evidence: Reports and review of the literature. *Forensic Sci Int*. 2018 Jul;288:236-241.
- Pettler, L. G. (2011). *Crime scene behaviors of crime scene stagers* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest (2251577601).
- Yifat Bitton, Hava Dayan, (2019). The Perfect Murder': An Exploratory Study of Staged Murder Scenes and Concealed Femicide, *The British Journal of Criminology*, Volume 59, Issue 5, Pages 1054-1075. <https://doi.org/10.1093/bjc/azz015>